Szellem a fazékból - A gasztropápa

2011 október 09. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása Még nincs értékelve

Mérték

"Szekszárdon születtem, / színészn?t szerettem". Karinthy óta köztudott, hogy Babits Mihály még születése el?tt rávette édesanyját, utazzon Szekszárdra, csak hogy versének els? sorában kijöjjön az alliteráció.

A rossz nyelvek szerint *Jean Anthelme Brillat* francia gasztrofilozófus is csak azért vette fel nagynénje nevét (Savarin), hogy róla nevezhessék el azt a bizonyos koszorúformában sült, alkoholos cukorsziruppal átitatott

süteményt, amit a franciák részeges kalácsnak hívnak. Amíg nem kereszteltek el rólad ételt, addig nem vagy halhatatlan - tartja a fáma. De Brillat-Savarinr?l nemcsak süteményt, süt?formát, különféle fogásokat neveztek el, hanem egy normandiai tehénsajtot is, amely szerz?nk számára létkérdés, hiszen "a vacsora sajt nélkül olyan, mint egy félszem? szépasszony". Így nem csoda, ha az ínyencek *Brillat-Savarin* nevének puszta említését?l elalélnak. Számukra ? a konyha legf?bb orákuluma, az asztali örömök filozófusa, m?ve, Az ízlés fiziológiája pedig maga a kulináris Biblia. Balzac szerint "*La Bruyére óta nem írtak ilyen szellemesen. Az ízlés fiziológiája remekm?, amely a m?vészet szintjére emeli a f?zést."*

Mások persze nem voltak ilyen lelkesek. Szerintük Brillat-Savarin a sznobok fejedelme, aki néhány konyhabölcsességgel nagyobb hírnévre verg?dött, mint el?tte bárki, pedig se szakács nem volt, se tudós, legfeljebb botcsinálta fiziológus. De még az sem, hiszen vegyészeti és orvosi tanulmányok után inkább ügyvéd lett, majd bíró, aki 1789-ben a halálbüntetés mellett kardoskodott. A sors fintora, hogy kés?bb az ? fejére is vérdíjat t?ztek ki, ezért el?bb Svájcba, majd az Egyesült Államokba menekült, ahol heged?sként kereste kenyerét. Aztán hazatérve alkotmánybíró lett haláláig, s ett?l kezdve a salpicon, amit ? nem zöldségb?l, hanem szarvasgombából és libamájból készített (vajastészta-kosárkákba helyezve), már jobban érdekelte, mint a jog.

Legendák keringenek kifinomult ízlésér?l, igényességér?l. A kecses mozdulatról, ahogy a fogolyszárny

javarészeib?l készített finom falatot elfogyasztotta, majd egy pohárka Château Lafite-tal leöblítette, miközben kisujját egész hosszúságában kinyújtva tartotta kezében a borospoharat. Ezért meglep?, hogy Marie-Antoine Careme, a XIX. század leghíresebb francia szakácsa szerint unalmas haspók volt. A f?szeres, közönséges étkeket kedvelte, szuszogott, mint egy jóllakott vidéki plébános, s az ebéd vége felé mindig elbóbiskolt. Szó sincs a párizsi szalonok szellemes társalgójáról! S?t, az id?sebb Alexandre Dumas gasztronómiai lexikonjában Madame Récamier egyenesen így jellemzi: "Nagydarab, nehézkes férfi, közönséges arcvonásokkal, divatjamúlt öltözékben, mint valami vidéki táblabíró."

Baudelaire egyszer?en "hírhedett szamárnak" titulálta. Könyve - szerinte - "álremekm?", "ízetlen, túlf?tt tészta", amit olvasni sem érdemes. A költ?t felb?szítette, hogy a gasztropápa néhány kurta szóval elintézte a bor témakörét, illetve azt merészelte mondani, hogy "akik lerészegednek, azoknak sejtelmük sincs az ivásról". Baudelaire ekkortájt már "hallotta a bor hangját, amint a lélekkel társalog", és titokzatos kapcsolatban állt az "intellektuális arannyal". "Kett?nk egyesüléséb?l költészet születik" - írja A mesterséges mennyországok függelékében, majd hozzáteszi: lehet, hogy káoszt okoz a gyomorban, de ha feljut az agyba, ott "isteni játékba kezd".

Így van ez az ízlelés kifinomultságával is. Amíg az ember Brillat-Savarin könyvét nem olvasta (étkeit nem kóstolta), affektálásnak, blöffnek tarthatja az egész gasztronómiai hókuszpókuszt. Ám ha szabad utat enged érzékeinek, s (el? - ítélet nélkül) elmerül az ízlelés, szaglás, tapintás tengerében, rá kell döbbennie, hogy az ízek felismerésének hiánya ugyanolyan fogyatékosság, mint a nagyothallás. "Els? feladatunk tehát - vallja a szerz? - a gasztronómia elméleti alapjait megvetni, hogy elfoglalhassa helyét a tudományok között. A gasztronómia mindannak intelligens ismerete, ami összefügg a táplálkozással." A második cél az ínyencség (gourmandise) meghatározása. Ezt a tulajdonságot örökre el kell választani a falánkságtól és a mértéktelenségt?l, melyekkel gyakran összetévesztik. A leghelyesebb "a gasztronómia próbaköve" módszert alkalmazni. Valahányszor egy ismert és elismerten ízletes ételt szolgálnak fel, vizsgáljuk meg figyelmesen a vendégeket. Ha nem látjuk arcukon az elragadtatást, méltatlanok az ínyenc jelz?re. Természetesen különféle társadalmi rétegeknél más-más étrendet kell bevetnünk. Szegényebbeknél savanyú káposzta kolbásszal és madártej. Ha a delikvens nem kiált fel örömében*: "A kutyafáját!",* közönséges gyomorral állunk szemben. Polgári családoknál a tesztétel ürücomb a la provençale. A felkiáltás: *"Ó, kedves barátom!"* Gazdag családok esetében: strasbourgi libamáj szarvasgombával töltve. A felkiáltás: *"Pompás szakácsa van!"*

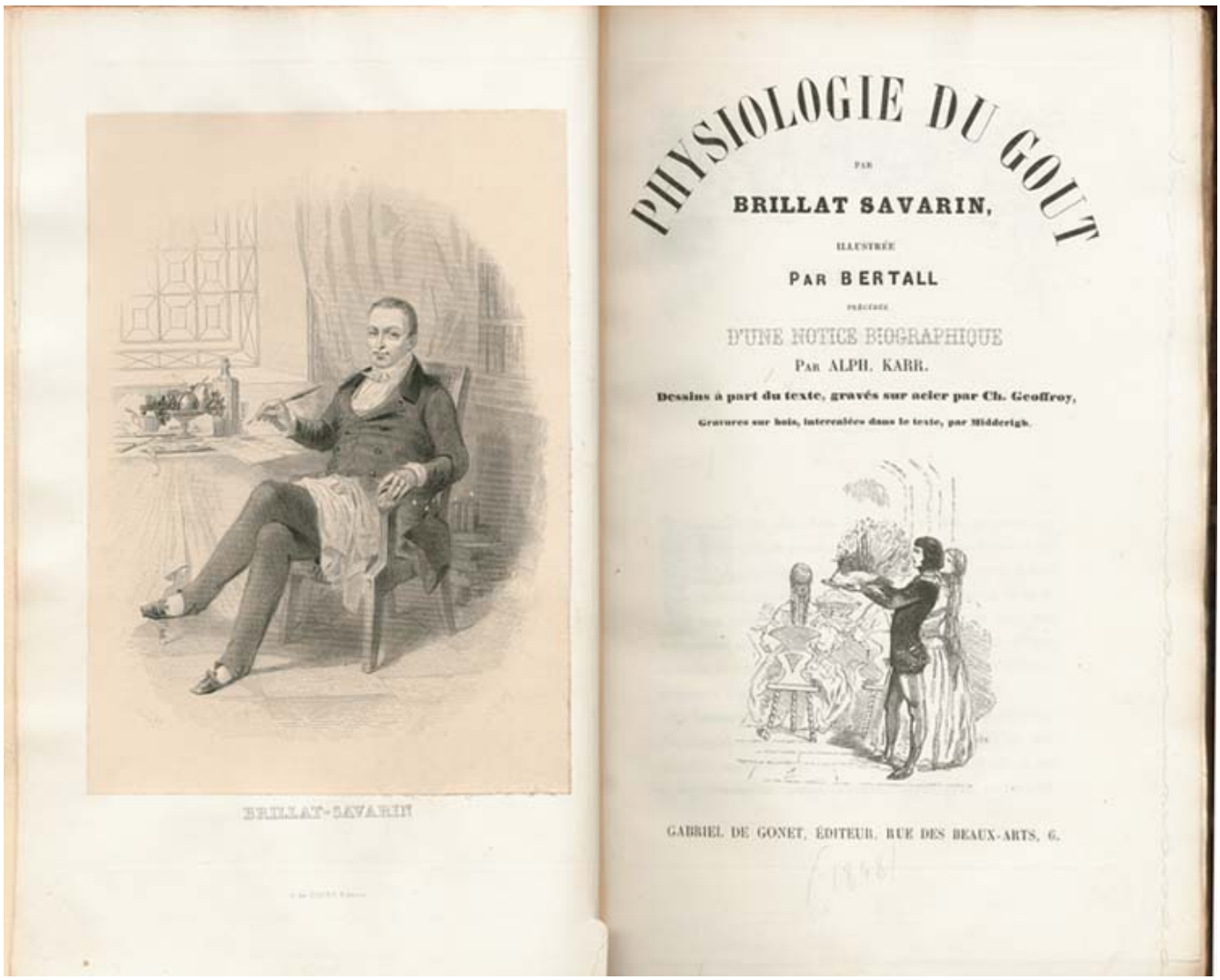

Brillat-Savarin szellemes m?vében az a legvonzóbb, hogy soha nem tudjuk, mikor bolondozik, és mikor beszél komolyan. Miközben harminc elmélkedésben végigvezet bennünket az érzékelés, az ízlelés, a táplálkozás mibenlétén, szól az elhízás, a soványság, az álmatlanság okairól, számos receptet, számtalan anekdotát közöl, soha nem veszíti el fanyar iróniáját. Ez a fekete humor jellemezte élete utolsó perceiben is. Már er?sen náthás volt, amikor az Alkotmánybíróság elnöke felszólította, hogy 1826. január 21-én jelenjen meg a *Saint- Denis-katedrálisban* azon a gyászmisén, amelyet a kivégzett XVI. Lajos tiszteletére rendeztek. Brillat-Savarin tüd?gyulladást kapott, és február másodikán meghalt. A legenda szerint halála el?tt felkönyökölt az ágyban, és ráparancsolt a cselédekre: *"Gyorsan a desszertet! Azt hiszem, haldoklom."*

Brillat-Savarin aforizmái

Mondd meg, mit eszel, s megmondom, ki vagy!

Egy új étel létrehozása nagyobb hasznot hajt az emberiségnek, mint egy csillag felfedezése.

Az állat táplálkozik, az átlagember eszik, az ínyenc étkezik.

Egy nagyivót a csemegénél sz?l?vel kínáltak: - Köszönöm - szólt, majd visszatolta a tálat. - Nem szoktam a bort pirulákban bevenni.

Nemzetek sorsa függ attól, hogyan étkeznek.

Aki a mainzi sonkához más bort iszik, mint rajnait, bármilyen gazemberségre képes.

Vinkó József - hetivalasz.hu

DR. DRÁBIK JÁNOS
100 ÉVVEL TRIANON UTÁN
DVD
A trianoni gyalázatról tabumentesen
„Egy film amelyet minden magyarnak látnia kell”

Ajánló